

פרשת כי תשא

מחצית השקל - הקדמות רפואה למכת חטא העגל

פרשת כי תשא. בפרשה זו, העומדת בתווך בין הציווי של המשכן ובין העשייה, אנו נפגשים עם זעזוע נורא, כל אמות הסיפים של המציאות נעים ונדים בגין המכה הקשה שבפרשה זו, חטא העגל. חטא זה גרם לנפילה עמוקה של ישראל, ואף לשבירת הלוחות, לפגיעה בתורה. עם זאת, מבין בתרי הפרשה אנו גם רואים כמה עניינים גדולים ועליונים, - מסירות נפשו העצומה של משה רבנו על עם ישראל, גודל אהבתו וענוותו, וכן את גודל אהבת ה' את ישראל, ואת מדות הרחמים העליונות שהתעוררו עלינו, ונחשפו מלעילא, מכוח תפילתו הבוקעת רקיעים של משה רבנו.

לפני שניגש לעניין חטא העגל ותוצאותיו, ולתפילתו של משה רבנו, ניגע קצת ב"ה בכמה עניינים שמובאים בתחילת הפרשה הקשורים במהותם לתיקון חטא העגל, אשר כפי שנראה, הבאתם בתחילת הפרשה היא בחינת הקדמת תרופה למכה. ראשית כל, הפרשה מתחילה בעניין מחצית השקל. "כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם". הקב"ה מצווה את משה על מחצית השקל, שיהיה רפואה ותיקון למצב שבו יפקדו אותם ולא יהיה בהם נגף בזמן הפקידה.

ישראל' שלמועלה מזהגבול זישראל' שבתוך הגבול

למעשה, העניין של פקידת מניין עם ישראל הוא דבר לא פשוט. ובדבר זה הגמרא מציינת וזו לשונה: "אמר רבי שמואל בר נחמני רבי יונתן רמי כתיב והיה מספר בני ישראל כחול הים וכתב אשר לא ימד ולא יספר לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום". הגמרא אומרת שכל המצב של מניין עם

ישראל הוא במציאות שבו הם לא עושים רצונו של מקום. למעשה, בעומק העניין הלא ידוע שישראל באים לגלות את אורו של הקב"ה בתחתיות ארץ. נשמתם של ישראל מושרשת לעילא לעילא במרומים, והיא ממשיכה את השפע האין סופי אל תוך העולמות. אורו של הקב"ה הוא אין סופי, למעלה מכל גבול ומכל התפרטות. בשעה שישראל עושין רצונו של מקום הרי שהם מתאחדים בשורשם העליון. או אז הרי שהם מתאחדים בפנימיות נשמתם במקור השפע הנעלם, באור אין סוף ב"ה, ולמעשה הם חושפים ומגלים אותו בתחתיות ארץ. הם מאחדים את העולם הזה, המוגבל והסופי, עם מקורו הנעלם ואין סופי, וממילא אור אין סוף שורה ומופיע גם במימדים הסופיים והמוגבלים. שישראל עושין רצונו של מקום, הם בעצם 'עושים', מגלים בעולם העשיה המוגבל, את 'רצונו של מקום', את רצונו האין סופי של הקב"ה, באופן שאפילו בעולם העשיה המוגבל מתגלה אור שלמעלה מהגבול. במצב נפלא ומרומם זה, ישראל בעצמותם מתכללים במקור האין סופי, מקור אדיר ועליון, מקיף ורחב, שלא שייך בו שום גבול ושום מספר, שום הבחנה והתפרטות. כשישראל עושין רצונו של מקום אזי שאף בהם מתנוצצת בחינת אין סוף, ועל מציאות זו נאמר בישראל שמספרם "לא ימד ולא יספר". המידות הן הגבולות, וכשישראל עושין רצונו של מקום, הם מאוחדים במקור של מלמעלה מהמידות והגבולות, ולכן אסור לספור אותם.

לעומת זאת, כשישראל חלילה לא עושין רצונו של מקום, הרי שיש נתק בין המקור העליון והאין סופי, ובין ישראל. ישראל, שאמורים להיות בחינת גוף להלביש ולגלות בתוכם, ובתוך העולם הזה, את אור אין סוף, גורמים לנתק ופירודא בין הגוף ובין הנשמה, בין ישראל ובין אור אין סוף. ובמצב זה, הרי שהם לא מתעלים למקומם האמיתי, אל

האור העליון, אלא שרויים בתחתיות ארץ, בתוך הגבול והצמצום, וממילא המניין והמספר שולט בהם.

דומה הדבר לגוף האדם. בשעה שהנשמה אלוקית מאירה בו, היא נוסכת בו שפע של קדושה ומרוממת אותו לעילא, חושפת מעיין של שפע אין סוף השורה וחל בתוך גוף האדם ומשייך אותו אל רוממות הנשמה וקדושתה האין סופית. לעומת זאת, בשעה שהנשמה נפרדת מן הגוף אזי שהוא נשאר עזוב בשפלותו, עפר מן האדמה. או אז הטומאה שולטת בו, והוא מתחיל להתפרד לרסיסים בקברו. כל עוד שהנשמה שרתה בו, היה מאוחד ומחובר כמהות אחת, ועם התסלקותה, התחיל הוא להתפרד ולהתפורר.

כך ישראל, שהם הם הגוף להלביש את השכינה, את האור העליון, בתוך העולם הזה. כשהם עושין רצונו של מקום, השכינה העליונה מתלבשת בהם ומרוממת אותם לעילא לעילא, למעלה ממקרי הגוף וממגבלות העולם הזה, למעלה מהקטנות והצמצומים של הטבע. הם מתקדשים בקדושה עילאה, ומעלים את גופם אל שגב מעלת נשמתם. וחלילה, כשישראל לא עושים רצונו של מקום, אזי שהם נשארים עזובים בתחתיות ארץ, השכינה מסתלקת למרומים, אור אין סוף נסתר ונעלם בחביון עוזו, ועם ישראל נותרים בתחתיות ארץ, תחת הגבול והצמצום, תחת חוקי הטבע וקשייו.

מניין עם ישראל - כשהם נפרדים, וכשהם מאוחדים - 'לא ימנה'

באופן נוסף אפשר לומר, שמניין בני ישראל נובע מהיותם מפורדים ח"ו. כידוע, ישראל הם מהות אחת. אנו כולנו נשמה אחת ממש, רק בגופים מחולקים. כל אחד מישראל הוא כמו תא בגוף אחד גדול. ואולם, כמו שהמהר"ל אומר, לכל אחד יש שתי בחינות - חיצונית

ופנימיות. בבחינה החיצונית, כל אחד רואה את עצמו כישות נפרדת שיש לה חיים משלה, גורל משלה, ורצונות אישיים. בתפיסה זו אני רואה את עצמי מנותק מכל הסובבים אותי, ומרוכז את ורק בהצלחתי האישית ובטובתי. לעומת זאת, בבחינה הפנימית הרי שאנו ממש מהות אחת. הבחינה הפנימית בוקעת את החיצוניות המפרידה וחושפת את האמת העליונה והאדירה, שבאמת כל ישראל הם ישות אחת ממש. ה'אני' האמיתי של ישראל הוא אחד, אין 'אני' נפרד ומנותק, אלא אנחנו כולנו עצם אחד ומהות אחת, שיש לה כמובן גורל אחד ודרך אחת.

צדיקים גדולים, אשר זכו לזכך את עצמותם לעילא, וטיהרו את לבבם מכל תפיסה חיצונית, הם מכירים שה'אני' האמיתי שלהם הוא עם ישראל בכללותו. הם אינם חווים את עצמם כנפרדים מכל אחיהם שארי בשרם, עם ישראל. הם מרגישים את העם בכללותו בתוך לבבם. למעשה, בפנימיות העניין, הם נעשים מכון להשראת שכינה. וכידוע, השכינה מכונה בספרים 'אני', שכן היא ה'אני' האמיתי, שהוא עצמות ישראל ממש. ה'אני' הכללי הזה, מתנוצץ בכל אחד מישראל, ומכוחו מרגיש כל אחד את עצמו, ומדבר על עצמו ואומר - 'אני'. ואולם, הצדיקים האמיתיים, אותם שטיהרו לבבם מבקשות הפרטיות, לא רק מרצונות חומרניים של כסף וכבוד, אלא אפילו מרצונות רוחניים של התעלות אישית ושכר לעולם הבא, הם הם שזכו לחשוף בקרבם את ה'אני' האמיתי בכללותו, את השכינה, שהיא כללות נשמות ישראל והיא העצם האמיתי של כולנו 'והאני' האמיתי.

להיות משכן לשכינה - לחיות את כללות עם ישראל

זוהי המשמעות של המעלה האדירה שבאדירות - להיות משכן לשכינה. "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, מלמד שהקב"ה שורה בתוך כל אחד ואחד מבני ישראל. הווה אומר, כל אחד מבני ישראל ראוי וזכאי להיות מכון לשכינה, להיות בכל חדרי לבבו מתייחד עם הפנימיות האדירה של השכינה האהובה עלינו. ומהי המעלה הזו? - לפנות את כל חדרי הלב מכל מחשבות אישיות ופרטיות, לפתוח את האהבה העמוקה שבתוכנו לא רק לעצמנו, אלא לעם ישראל כולו, להרגיש בכל עוז שכל מהות החיים שלנו היא אחת ממש, שאין 'אני' נפרד ומנותק, אלא ה'אני' האמיתי של כל אחד מאיתנו היא השכינה, שהיא כללות נשמות ישראל. להרגיש בטל ומבוטל בתוכיות נקודת הלב, פנוי וריקני מכל רגשות עצמותי הפרטיות, ומשתוקק וכוסף בכל לב אך ורק לגאולת השכינה, לברכת שפע וטובה ל'אני' האמיתי שלי, שהיא היא השכינה, קדושת האלוקות המתגלית בתוך העולמות, המהות האחת שמחברת בין כולנו, כל האברים השונים, כל פרטי עם ישראל.

בחיצינות - "עם מפורז". בפנימיות - "לך כנוס את כל היהודים"

שורש הרוע שבמחשבת המן הרשע, היא אותה אמירה מזעזעת - "ישנו עם אחד מפורז ומפורד". הוא מביט אך ורק על החיצוניות, ורואה את ישראל כביכול נפרדים ומנותקים. אכן, בעיניי החיים החיצוניים אפשר חלילה להתפרד. אם אדם אכפת לו מהכבוד של עצמו, אזי שאחרים שמכובדים יותר ממנו מפריעים לו. בעיניי הגשמיים, המוגבלים כל אחד בא על חשבון השני. אם יש רק פרוסת עוגה אחת, אז אם אתה תאכל לא יהיה לי. זה טבעו של העולם המוגבל שאי אפשר

שמאכל אחד יהיה 'מוכפל' לשני אנשים. כך גם בענייני כסף, נכסים, כבוד ויתר ההצלחות החומריות. לעומת זאת, ברוחניות, "נר אחד נר למאה". אם יש לי חידוש תורה יפה, אזי שגם אם אומר אותו לחברי, לא יחסר ממני כלום. להיפך, זה יעורר בי מחדש את השמחה והשפע שמאיר בתוך החידוש הזה. ברוחניות אין אחד על חשבון השני. כי היא למעלה מהגבולות.

אם כן, כשאדם שקוע בחיצוניות, אזי שהוא מרגיש שכל האנשים שסביבו מאיימים עליו, שכן הם עלולים להחסיר אותו. אם הוא נכנס למכולת ורואה הרבה אנשים, באופן שיש תור ארוך, אז למעשה הוא עלול להרגיש שכל האנשים הללו הם מטרד עבורו. כי בגללם הוא צריך להתעכב. וכך גם בכבישים, אדם עלול להרגיש שכל הנהגים האחרים מפריעים לו, וכן על זה הדרך. כל ההרגשות הללו, שעלולים ליצור נתק ומרחק בין אדם לחברו, ובין איש ישראל לרעהו, מקורן בההשתקעות אך ורק בחיצוניות, מקורן במצב בו האדם אכפתי רק להצלחתו ולנוחיותו וטובתו.

המן הרשע, כשהוא הביט על עם ישראל 'עומדים בפקק תנועה', הוא ראה את הפנים החמוצות של כולם, ואת הכעס שיש לאחד על חברו. הוא 'צילם' את החיצוניות והביא תמונה לאחשוורוש, ואמר לו - 'ראה, עם מפוזר ומפורד'. עם התפיסה החיצונית הזו אנחנו נלחמים, וזו מלחמת עמלק. אנחנו, מבני בניהם של מרדכי ואסתר, קוראים בקול גדול **"לך כנוס את כל היהודים"**. אל נתפתה להביט רק על החיצוניות. בפנים, בעומק עומקים של הפנימיות של כל אחד ואחד מישראל, שוכנת נשמת אלוקים, נשמה חיה ואדירה, שהיא למעשה נשמה אחת ממש אצל כולם. כל היהודים העומדים ביחד בפקק או בתור למכולת, אמנם בגופם הם נפרדים, אך בתוכיות נקודת לבבם הם אחד ממש. "כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד". ועיקר העבודה

שלימדונו מרדכי ואסתר הוא לחשוף את האחדות הנעלמת הזו, ולשטוף באורה את כל החיצוניות הקודרת. ככל שנתחבר אל המעיין הטהור שבלבנו, שבו אנחנו כולנו אחד ממש, כך ייתקנו כל הסיגים של החיצוניות כשהיא לבדה. שוב לא נהיה בכעס ובקפידה אחד על חברו, לא נרגיש את האחרים כמטרד ואיום עבורנו. חשבו לעצמכם - האם אי פעם התחרשה מריבה בין יד ימין ויד שמאל מי תתרחץ ראשונה במים נעימים? אף פעם לא היה מתח בין אברי הגוף השונים, מי יקבל ראשון. אין זה אלא בגלל שהאחדות הפנימית מפולשת וחודרת בכל אברי הגוף ועושה אותם לחטיבה אחת ממש, עד שיהיה מגוחך לחשוב שיש ריב ביניהם. כה גדולה היא האחדות, עד שחלילה אם יש סכנה לראש, שהוא עיקר הגוף, אז הידים באופן טבעי מגינות עליו מפני המכה, ולא טוענות שהם אינן רוצות לספוג את כאב המכה.

כך היא המידה גם בכללות עם ישראל. אנחנו צמאים ומייחלים שתתגלה בקרבנו האחדות הנעלמת, שנזכך את כל מהותנו ונשתחרר מהשיעבוד אל החיצוניות לבדה, באופן שנהיה בלבבנו אחד ממש, באהבה עצומה זה לזה, ובשמחה גדולה בטובת השני, מתוך תחושה אמיתית שזהו הטובה גם שלי ממש, כי אני והוא - אחד ממש.

שורש כל המידות הרעות - פירוד בתוך ישראל

למעשה, שורש כל המידות הרעות היא אותה תפיסה נפרדת. הכעס, הגאווה, התאוה ויתר המידות הרעות, הן למעשה תנועה חזקה ומקולקלת של התרכזות באני המנותק ונפרד, והיבדלות ומחיקה של אחרים. שורש כל המידות הרעות היא קליפת עמלק, של עשיית פירוד בתוך עם ישראל. המידות הרעות מחזקות את הפירוד, מרבות את המרחק בין הלבבות, ומעכבות מאוד את התגלות השכינה האחת

שבתוך כולנו. מלחמת עמלק היא מלחמה למען המידות הטובות, האהבה והענווה, הצניעות והאחדות הפנימית שבקרבונו. לכן, בפורים, המצוות הן בין אדם לחברו - משלוח מנות ומתנות לאביונים. כדי לחבר בין ישראל, בין האברים השונים של הגוף האחד, ועל ידי כך לגרום לאחדות הנעלמת, הנשמה האחת, השכינה, להתגלות בקרבנו^ח.

לבנות את ישראל - רק בוצד הגוף והחייוניות

אם כן, עם ישראל הוא מהות אחת ממש. ובמצב בו מהות זו מתגלית ומאירה, שוב לא שייך כלל להתבונן עלינו כישיות נפרדות ומנותקות זו מזו, אלא אנחנו אחד ממש. ממילא, בשעה שישאל עושין רצונו של מקום, בשעה שהם מקיימים בעצמותם - "אתה אחד ושמן אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", אזי שלא שייך למנות ולספור אותם.

^ח שורש הענווה היא היחס לעצמיות, להיכן היא מיוחסת ושל מי היא. ראשית הגאווה היא המחשבה שהאדם הוא של עצמו, מתוך כך מבקש להרבות גבול עצמו ע"י השתלטות גם על אחרים. אבל הכל מתחיל מיחסו לעצמו. ואילו העניו איננו רואה עצמו כשל עצמו אלא עצמיותו לאלוקים, וממילא אם על עצמו לא חש בעלות, ק"ו על אחרים, וכל יסוד חווית עצמו היא כשריים ושיביב מהזרחה עליונה. ממילא, רק על ידי הכרה עמוקה ופנימית זו יכול האדם להביא עצמו להכרת העליון בתחתון, לא רק באופן שהתחתון מקביל עצמו לעליון, אלא שהעליון הוא התחתון, גרעין העצמיות חד הוא. עצמיות היחס בין העליון לתחתון, הגרעין הפנימי מהותי של יסוד ההשוויה הוא עניין זה, הענווה, בחי' המלכות, המבררת שכל בי"ע אינו אלא המשך האצילות, וא"א להבחינם כשלעצמם. ההבחנה כשלעצמה, זה תוכן המתאים לבי"ע מצד עצמם, (ולכן אינם מטשטשים את היותם נפרדים גם כשהם בענווה), אך אפשר שתצטרף לכך השתקעות עצמית וחסרון הכרה בפנימיותם שהיא אלוקות. והענווה היא העמדה הנכונה ביחס לעצמם, פנימיותם, וממילא ביחס לאצילות (ע"י יחסם לעצמם), כי נקודת קישורם העצמותי לאצ' הוא דרך פנימיותם שגם היא אור אלוקות גמור ואיננו נברא כמש"כ בקדו"ש א. ב. (ועניין הגאווה הוא פגם של החוטאים ביסוד עשר ולא תשע, לייחס נקודת עצמותם לעצמם ולא כחלק מהאצי').

הלא הספירה היא המצב בו מתייחסים לכל אחד בנפרד מחברו, היא מבליטה את החיצוניות שוב אנו עומדים כל אחד כישות לעצמו. היא למעשה מסתכלת לא על האישיות האחד, אלא על התאים של הגוף כל אחד לעצמו. בשעה שישראל עושין רצונו של מקום, בשעה שזרם האחדות חי ורענן בקרבנו, אין מקום כלל להסתכל על התאים הבודדים, על האברים השונים, אלא על המהות והאישיות האחת של ישראל, על השכינה, על רעייתו הנפלאה של הקב"ה, שהיא אחד ממש בקרב כל כללות ישראל.

רק במציאות של חטא ופירוד, במצב בו כל אחד מכונס בתוך עצמו ונפרד מחברו, אז שייך למנות את ישראל, להתייחס לכל אחד מישראל כישות נפרדת. ממילא, זה מצב מסוכן, זה מצב בו יכול להיות נגף, שכן הסכנות יכולות להיות רק כשאנו חלילה נפרדים, כמו שהמהר"ל אומר שאפשר לפגוע רק בפרטים ולא בכלל ישראל. לכן, בשעה שאנו חלילה לא חושפים בקרבנו את הכלל האחד שלנו, אז אנו עלולים להיפגע. ובשל כך באה הסגולה של השקלים, בתחילת הפרשה, שלא יהיה נגף בפקוד אותם.

כנסת ישראל מושולה ל'גפן', ובזיילה מזה'נגף'

בזוהר מבואר ש'נגף' הוא אותיות 'גפן'. כידוע, כנסת ישראל, השכינה, מכונה 'גפן' - "גפן ממצרים תסיע, תגרש גוים ותיטעה". הגפן מוציאה את פירותיה מחוברים יחדיו, אשכולות אשכולות של ענבים. היא מבטאת את ישראל כשהם אחד ממש. לכן, היין שמשמח לבב אנוש, גורם לאחדות בין ישראל, כמו שראינו בפורים, וכמו שהשבטים שתו "וישכרו עמו", עם יוסף, בחיבור אחד. זוהי סגולת הגפן, שמשמחת אלקים ואנשים, ודברי הגמרא זו לשונה: "וכדברי שמואל בר נחמני

אמר רבי יונתן דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מנין שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים אם אנשים משמח אלהים במה משמח מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין. אלוקים היא השכינה כידוע, ואנשים הם כל פרטי ישראל שמגלים אותה בקרבם^ט. לכן אין אומרים שירה אלא על היין. כידוע, אף על פי שאי אפשר לשמוע שתי קולות ביחד, "תרי קלי לא משתמע". ואולם כל זה נכון כדיבור רגיל, אולם בשירה דווקא להיפך - ככל שיש יותר קולות וצלילים שונים, כך המנגינה נפלאה ומתוקה יותר. "מקולות מים רבים". זוהי סגולת השירה, להביא לאחדות של הקולות השונים, שיהיו כולם ביחד בונים את המנגינה והנעימה העליונה. כך היא המידה, בעולם הזה, כל קול וכל אדם סותר ומפריע לחברו. אמנם יש דרך נפלאה שבה הקולות והאנשים שהשונים לא יפגעו זה בזה, אלא יביאו לדבר נפלא יותר, ומה דרך זו? - על ידי השירה, החיות הפנימית, השמחה העמוקה שמפכה בקרבנו - היא מחברת בין כולנו^י.

אגב הדברים נציין שכידוע, מבחינת ההלכה אם שנים יחדיו קוראים בתורה לא יצאו ידי חובה. כי תרי קלי לא משתמע. מה שאין כן

^ט וסוד העניין הנה יין הוא בחינת בינה, שהיא המתקנת את המלכות, והיינו שהיא הגורמת לאיחוד של כל פרטי ישראל יחדיו וממילא זה גופא התיקון הגדול ביותר של המלכות.

^י בשורש העניין המהר"ל מבאר שהשירה היא מסטרא דגבורה, בסוד הלוויים שהיו משוררים והם בח' גבורה. והנה, "אני בינה לי גבורה", והיינו שהגבורה, אם היא עומדת לעצמה היא קשה וגורמת פירודא, ואם היא מחברת עצמה לשורשה, הבינה, שבו הכל מאוחד, אזי שהיא נפלאה. וזה סוד אין אומרים שירה אלא על היין. שהיין בחי' בינה, הוא המתקן את בחינת הגבורה לא להיות מפרדת, אלא רק מפרטת את האחדות לצלילים רבים שונים ומגוונים שאינם מנותקים, אלא בונים יחדיו מנגינה ושירה נפלאה ומיוחדת.

בקריאת מגילה, שאפשר שרבים יקראוה יחדיו. ושורש העניין הוא במגילה מתנוצץ בחינת האחדות של ישראל האדירה, וממילא הקולות אינם סותרים זה את זה, "אלא אידי דחביבא להו, יהיב ליביהו ושמעיי", כלומר המגילה חביבה על ישראל, ומעוררת לבבם האחד, וממילא הקולות הופכים לנעימה ומנגינה אחת, ולא סותרים ופוגמים זה בזה.

אם כן, הגפן היא בחינת השכינה. ואומר הזוהר הקדוש, שבשעה שישאל פוגמים חלילה בגפן, מתהפכים אותיותה לנגף. והיינו, שכשהיא מסתלקת, אזי כמו בסילוק הנשמה - הגוף מתחיל להתפרד לרסיסים ולהיות בנגף. וזה מה שאמר הכתוב - "ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם".

הציווי על מוחצית השקל - הקדמות תרופה לחטא העגל

אם כן, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעלול לקום על ישראל אויב צר, המן הרשע, שכן עלולים ישראל להיות בפירודא, והגפן עלולה להתהפך לנגף, ומשום כך ברחמיו הרבים הקדים תרופה למכה, במחצית השקל.

אלא, שיש כאן מקום לשאלה גדולה. הלא ידוע שבמעמד הר סיני ישראל עלו לעילא לעילא ותקנו את חטאו של אדם הראשון, פרחו נשמתם והזדרכה חומריותם ששבה להיות כותנות אור, תחת היותה קודם לכן כותנות עור. החיצוניות הפגומה ניתקנה, הבגדים הצואים הוחלפו בבגדי מלכות, הגוף הפך להיות אור גדול שמגלה את הנשמה בנאמנות מוחלטת. למעשה, כל המצב הנפלא הזה היה ועמד בעינו עד חטא העגל, שבו למעשה חטאו ישראל חטא המקביל ודומה לחטאו של האדם הראשון, ונפגמה חיצוניותם בפעם נוספת, ותחת הכתרים

שקשרו לראשם, חזרו כותנות עור להלבישם^כ. אם כן, יש מקום לשאול - הלא בתחילת הפרשה אנו עומדים במצב של ישראל קודם חטא העגל, במצב בו הם מגלים בקרבם את אור אין סוף ב"ה, ובמצב זה כמו שאמרנו לא שייך כלל למנות ולספור את ישראל, כי הם למעלה מהגבול והצמצום. אם כן, מפני מה מצווה הקב"ה על מחצית השקל לקחת בזמן שימנו את ישראל?! הלא אם ימשך מצבם העילאי הזה, לא יהיה עוד לעולם מניין וספירה לבני ישראל! שאלה זו שאל הרמ"ד וואלי ואלו דבריו:

הנה הקשר של הפרשה הזאת עם הקודמת כי מעשה המשכן היה תיקון גדול לישראל ונחשב כמעשה בראשית דהוי כאילו תחדש העולם, מאחר שנתקן מקום אל השראתו של הייחוד הקדוש, אלא שגלוי וידוע לפניו יתברך שהיו עתידים ישראל לקלקל במעשה העגל ונפל ממנו רב.

הווה אומר - גלוי וידוע לפניו יתברך שעם ישראל עתידים לחטוא בעגל, וממילא יפלו לדרגה של ההתפרדות חלילה, באופן שיהיה שייך

^כ בחטאו של אדם הראשון נוצר נתק בין הפנימיות והחיצוניות. העולם העליון, עולם הנשמה, נשאר בטהרתו ובקדושתו, ואולם העולם החיצוני, כל ממדי העולם הגשמי, נפלו מטה, התעבו והסתאבו. יעקב אבינו בא לתקן את העולמות כולם, את הפנימיות ואת החיצוניות. המשמעות הפנימית של נשיאת שתי נשים, רחל ולאה, היא, שהתיקון של החיצוניות קשה ומורכב כל כך, עד שבית ישראל צריך להיבנות משני כוחות: נשמות שסגולתן להאיר את האור של הפנימיות, ונשמות שסגולתן להכשיר את החיצוניות, את הכלים, שיהיו ראויים להכיל בתוכם את האור העליון. העולמות קרועים זה מזה. בחטאו של אדם הראשון נקנסה מיתה על האדם, שהיא תוצר ישיר 'ממיתת' העולמות. המוות הלא הוא הפירוד בין הנשמה ובין הגוף - היא עלתה למרומים, והוא קבור בתחתונים, ומתבלה בהעדר חיות. לפני חטא אדם הראשון נדמו העולמות לאדם חי, שהנשמה האדירה התגלתה בגוף מפותח בכל גווני כוחותיו. ולאחר החטא, התכנסה הנשמה לעולם העליון, נגנה ברוחניות מופשטת, ואילו הגוף נותר לבדו, יבש ודהוי, חסר חיות שמדבקת את כל אבריו יחדיו, והינו מתפרד לרסיסים, במלחמות ובמשטמות.

למנות אותם²³. והנה גם המניין של בני ישראל וגם נתינת מחצית השקל הם למעשה תהליך שיביא בסוף לתיקון של ישראל. ולכן הקב"ה ציווה על משה למנות את ישראל ולתת כופר, מחצית השקל. וכך ממשיך הרמ"ד וואלי לבאר את הצורך במניין ואת המשמעות של מחצית השקל:

אלא שגלוי וידוע לפניו יתברך שהיו עתידים ישראל לקלקל במעשה העגל ונפל ממנו רב. ואעפ"כ לא יחסר המנין הקצוב שהיה צריך להשראת הכבוד, וצוה הרועה למנות את צאנו אחר הטרף, ונמצאו שלמים. ובשביל שעל ידי המנין נופל בהם עין הרע ויכול להרבות את החיסרון לפיכך המציא להם תקנתו של כפר נפש שימנו את השקלים ולא את ישראל ועל ידי כך "לא יהיה בהם נגף בפקוד אותם". ואם תאמר ולמה היה צריך למנותם והלא כבר ידוע מספרם לפניו יתברך. אלא שאם הוא ידוע לפניו ית' אינו ידוע לישראל ולא לחיצונים, ואפשר שיאמרו ישראל הן גוענו ושגם החיצונים ישמחו במפלתם כאילו עלה בידם להחטיא ולהאביד את עם ה'. לפיכך צוה השי"ת למנותם לקרר דעתם של ישראל ולבטל שמחתם של חיצונים שיכירו ידעו שהרועה העליון אינו רוצה לאבד את צאן מרעיתו על כל פנים ואדרבא **צווה כדי להדביקם אל שורשם ביתר שאת ויתר עז**. וז"ש "כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם" שאין עניין נשיאת ראש אלא הדביקם אל שורשם העליון והגיעם אל השלמות של המוחין דגדלות בסוד 'ישראל לי ראש'. ובלבד שתהיה התקנה של נתינת הכפר שמכפרת על הנפש ועל ידיה מתבטל כח הקטרוג וז"ש "ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקוד אותם".

²³ אגב הדברים ראוי לציין שמהר"ל עצמו אומר שחטא העגל כמעט היה מוכרח לקרות, שכן ישנם תיקונים עליונים שיצמחו דווקא מתוך הנפילה של ישראל והתקומה האדירה שיקומו ממכה קשה זו, במהלך כל הדורות, באופן שבסופו של דבר יעלו ישראל לעילא.

ונמצא שהשי"ת ברחמיו הגדולים הקדים רפואה למכה וזהו ענין אמרו "ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם" כי ישראל נקראו גפן כד"א גפן ממצרים תסיע וכאשר מתקלקלת ח"ו מיד איזדמנת ס"א דאיתקריאת נג"ף כנגד גפ"ן אבל בזה שנותנים את הכפר - הנגף מתבטלת והגפן מתקיימת. ולמה הזכיר המנין בלשון פקידה כי בהיותם נמנים הם מתפקדים בלי ספק אלא שיש פקידה לטובה ופקידה לרעה ואפשר שיגרום החטא פקידה לרעה ועל ידי כפר נפש שנותנים מתבטלת הפקידה לרעה ומתקיימת הפקידה לטובה להדביקם אל הקדושה כמו שפירשנו.

למעשה, אנו מוצאים כאן את המילים "לא יהיה בהם נגף בפקוד אותם". המילים הללו, "נגף בפקוד" קשורים בקשר עמוק למה שכתוב בעונש של חטא העגל - "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם, ויגוף ה' את העם". ומשמעות הדברים היא, שבחטא העגל עם ישראל נפל והסתלקה השכינה למרומים. חטא העגל, מקביל לחטאו של אדם הראשון שהוא למעשה הפיל את חיצוניות העולמות ולא את פנימיותם. החטא היה בלבושים, בעור, בגוף, שנהפך מ'אור' לעור, לא בנשמה. השקלים באו להעלות את ישראל ולהאיר בהם את אור הנשמה, כדי לשמור שלא יהיה נגף בחיצוניות. בזמן הפקידה, שתהיה לטובה ולא חלילה לרעה.

הציווי על הכיור בסמוך לחטא העגל

לאחר הציווי על מחצית השקל, בא הציווי על הכיור וכונו, "ועשית כיור נחושת וכונו נחושת לרחצה". והנה יש כאן מקום שאלה - מפני מה המתין הקב"ה בציווי על עשיית הכיור עד לפרשה זו? הלא כל הכלים נמנו ותוארו בפרשת תרומה, ומה מקום להמתין עם הכיור עד לפרשה

זו. אלא, שכמו שמחצית השקל היא בחינת הקדמת תרופה למכה, של חטא העגל. כך גם הכיור, מוכרח הוא להיות צמוד לעניין חטא העגל, מפני שבו מושרש בחינת של תיקון לחטא זה. ונבאר את הדברים:

הכיור - מאיר את אור הטהרה בעולמות

כידוע, כל כלי הקודש נועדו למשוך את ההארה האלוקית לעולמות. כל כלי וכלי גונז בחובו אורות קודש עליונים המיוחדים לו לפי צורתו, תבניתו וייעודו. והנה, שונה הוא הכיור מיתר הכלים. הוא לא נועד לצורך עבודת הקודש, אלא הוא נועד להכשיר ולהכין את הכהנים, שיהיו ראויים לעבוד את עבודת הקודש. הכיור עומד בפתח, בכניסה למקום הקודש. "ונתת אותו בין אוהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים". הכיור עשוי נחושת, בשונה מהכלים העשויים זהב. הנחושת היא המתכת השייכת לבחינת ההכנה, ההתמודדות עם כוחות הטומאה והרע שעלולים להיאחזו. כך גם מצינו, שמשה נצטווה לעשות נחש נחושת. הנחושת כוללת באותיותה את הנחש, אלא שהיא מתקנת ומתמודדת איתו, ומרוממת את ישראל למקום הקודש.

הכיור נועד לרחיצה - "ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם בבואם אל אוהל מועד ירחצו מים ולא ימותו או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה". הרחיצה מושרשת בסוד הטהרה. העבודה שבתוך בית המקדש היא עבודת קודש, קדושה, אולם עבור הקדושה צריך קודם כל טהרה. כידוע, לקדושה אין הפך. היא עליונה ופנימית, ואין הקליפות יכולות לפגוע בה. מי שיש לו הפך היא הטהרה, ההפך מהטהרה היא הטומאה. הטהרה איננה הקדושה בעצמה, אלא הכנה אל הקדושה. הטהרה מתעסקת בהכשרת האדם לגשת לאלקיו. "ארחץ בניקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'". צריך הוא האדם, בשעה שניגש

אל הקודש, אל הדבקות האלוקית העליונה, אל אור נשמתו, לזכך את עצמו ואת גופו, לטהר את לבבו מכל לכלוך ופגם, לנקות ידיו ורגליו בבואו אל הקודש.

רחיצת ידים ורגלים והעלאתם לעילא, אל הקדושה

מעלה מיוחדת יש לכיור ולטהרה שלו - בכיור היו רוחצים את הידים ואת הרגלים. אנו איננו מסוגלים לטהר גם את הרגלים, ואנו עושים רק נטילת ידים. ובבית המקדש, במקום הקדושה העליונה, היו הכוהנים ראויים לטהר את הכל. למעשה, האדם נחלק לג' חלוקות - הראש, שבו משכן הנשמה והאורות הטהורים והקדושים שבו. פלג גופו העליון, המתבטא בידים שלו, שבו הוא פועל פעולות ועושה מעשים מכוח מחשבה והתבוננות. ופלג גופו התחתון, המתבטא ברגליים שלו, ששם זה מקום ההרגלים שלו שהוא עושה ללא מחשבה והתבוננות. הרגלים הם מלשון 'הרגל', ששם המקור לצדדים הנמוכים שבאדם, אותם פעולות שליליות שהאדם עושה בהעדר מחשבה והתבוננות, אלא מתוך דחף שצריך תיקון.

הטומאה והקלקולים יכולים להאחז בחיצוניות - במעשים, בהתנהגויות השונות, הן בידים והן ברגלים. הקלקולים שמקורן בידים, הם קלקולים שקל יותר לתקן אותם. אלו הן הקלקולים שחבויים בתוך המעשים שהאדם עושה מתוך מחשבה ושימת לב, אך אינם נקיים לגמרי. נטילת ידים מורכבת מב' שלבים - ראשית כל יורדים מים מלעילא, שרומזים על שפע ממקום גבוה, ורוחצים את החיצוניות, את הידים ופעולותיהם. ולאחר מכן מגביהים את הידים לעילא, לכנגד הראש. ביסוד העניין, פעולת טהרה זו מזככת את כל מה שהידיים שלנו מסמלות - את כל המעשים והפעולות שלנו, שאנו פועלים מכוח

בחירה ושימת לב. אנו שופכים עליהם מים טהורים, מים שלא נעשתה בהם עבודה, והיינו שאינם פגומים בפגם האדם ובבחירתו המקולקלת. לאחר מכן אנו נוטלים את הידים ומעלים אותם למעלה. העלאה זו באה להורות לנו שעלינו לקשר את הידים אל המחשבה, אל מקום הראש. אנו צריכים שהידיים שלנו תהינה נאמנות אל הנשמה השורה במוח, שכל החיצוניות שלנו, כל הבחירות והמעשים שלנו יהיו מסורים אך ורק אל הפנימיות שלנו, אל מחשבות הטובות והרגשות הטהורים שבקרבנו, ולא חלילה לשום דבר אחר. אל לנו לתת לכוחות חיצוניים למשוך את ידינו ואת מעשינו אחריהם, ולמלא רצונם. אנו משעבדים את ידינו אך ורק אל הקדושה הפנימית שבקרבנו, קדושת ה' העליונה שמחייה את כל מהותנו.

בימינו, איננו מסוגלים לפעול פעולה עמוקה וחודרת יותר, שהיא נטילת הרגלים. רחיצת רגלים במים באה למעשה להוריד את האור מטה מטה. המים הנשפכים מסמלים את האור שחודר למטה ומזכך את הכל. והנה, מקום הרגלים, הוא מקום ההרגל, כל הדברים שהאדם דש בעקביו בלי שימת לב, כל הדחפים הנמוכים שמושכים את האדם למטה, "רגליה יורדות מוות". שם מקום משכן הנפש הבהמית הנמוכה. בימינו אנו לא מסוגלים לטהר ולהעלות את המקומות הללו. לכן אנו צריכים להישמר מהם מאוד. הכוחות הנמוכים, צריכים להיות כפופים תחת שלטון הקדושה. אם אנו איננו מסוגלים להעלות אותם, אזי שצריכים אנו בכל לבבנו להתאמץ לשעבד אותם אל הקדושה. לשלוט בהם ולרסן אותם. את הידים אפשר להרים למעלה. לא את הרגלים. לכן צריך בכל כוח לשלוט ולהישמר מהכוחות הנמוכים הללו, לבל לתת להם להתפרץ ולמשוך אותנו חלילה למטה.

בבית המקדש האירה הארה עליונה ומיוחדת. רחיצת הידים והרגלים כולם, והעלאתם למקום הקודש. ממקום בית חיינו, נמשכה טהרה

וקדושה לכל ישראל. עצם רחיצת הכהנים, השפיעה שפעת טהרה ונקיות לכל ישראל, לכל המעשים הבחיריים, ולכל הכוחות המתאווים שבנפשות בני ישראל. פעולת הכהנים לא נועדה רק עבורם, אלא כדי למשוך טהרה ואורה לכל בית ובית בישראל.

תיקון הרגליים בימינו - טבילה במקווה

אגב הדברים ראוי לציין, שבהעדר בית מקדש, שאנו מתקשים בתיקון הרגליים וההרגלים ובזיכוכם, ישנם שתי עבודות הקשורות גם לטהרת הרגליים וההרגלים. הראשון, הוא הטבילה במקווה. המקווה שכל גופו נכנס בו, מכניס למעשה גם את הרגליים פנימה. סגולת המקווה למשוך הארה וטהרה לכל גופו של האדם, כולל הרגליים.

למעשה סודו הפנימי של המקווה, שבכוחו לטהר את האדם מטומאתו, הוא השיבה אל המקוריות. הכניסה של האדם כולו לתוך המים, הדומה לעובר הנתון במעי אימו, עניינה שיבה והתכללות במקור שממנו בא, שיבה שמחדשת אותו ובכך מטהרת אותו מלכלוכיו ומטומאותיו. אין יכולת להיטהר אלא באמצעות התחדשות מקורית ושיבה אל הנקודה הבראשיתית, נקודת הראשית - "קודש ישראל לה' ראשית תבואתו". כן מצינו בעניין טהרת מים טמאים, הנעשית באמצעות 'הזרעה', שעניינה מיזוג המים והחזרתם אל מקורם, שבכך הם יוצאים מטומאתם. "מי שיש לו מים יפין לשתות ונטמאו, ממלא מהן כלי אבן ונותנם במקווה מים עד שמשיק מים למים ונמצאו אלו זרועים ומחוברים למי המקווה **ובטלי** אגביהו וטהרו" רש"י ביצה יז ב. הוה אומר, הטהרה נעשית באמצעות הזרעה, שהיא השתרשות וה**תבטלות** אל נקודת השורש, המחדש את הענף בבניין חדש וטהור.

ויש מקום להזכיר את מה שכתב הרמח"ל הקושר בין המקווה, התקווה והקו המחבר אל השורש, וזו לשונו: "המקוה, אפילו נכנס בגיהנום יוצא ממנו, שנאמר, 'וְקוֹי ה' יַחְלִיפוּ כַח יַעֲלוּ אֲבָר'... (ישעיה מ לא) ותקוותו היא טהרתו, 'מקווה ישראל' ממש, כי הוא במדרגה עליונה שאין עושה בו פגם - 'אִם חָטְאֵתָ מֶה תִּפְעַל' (איוב לה ו). וזהו **סוד התשובה שהוא ממש שב אל מקורו**, והסטרא אחרא לא יכולה לו, ונאמר, 'שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה'" (הושע יד ב). כן המקווה הוא ממש בוקע בקו תקוותו, ועושה נקב וסדק לעלות תחת כיסא הכבוד, וזה, 'לִישׁוּעָתְךָ קִיַּיתִי ה'" (בראשית מט יח)."

תיקון הרגליים - על ידי תיקון ההרגלים והטבע

העניין השני בתיקון הרגליים, הוא תיקון ההרגלים. כידוע, ככל שהאדם יחזור יותר ויותר על דבר מסויים הוא יהפוך להיות טבע והרגל. כך היא המידה, מעשים הנעשים בתחילה במאמץ בבחירה, ככל שיחזרו על עצמם עוד ועוד במסירות, הם חילחלו לכל עומק האישיות ותרד הארתם עד למטה, עד הרגלים - ההרגלים, להיות 'טבע שני'. צריכים אנו להתאמץ בכל עוז להתמיד יותר ויותר בקדושה, במידות טובות ובמצוות, לקיים בעצמנו **"ותרגילנו בתורתך"**, שיהיה בחינת הרגל וטבע עמוק וחקוק בקרבנו. זוהי חקיקה עמוקה בטבע שלנו, לזכך את כל מהותנו, אפילו עד בחינת הרגלים, מקום הטבע האינסטנקטיבי, להעלות ולטהר אותו. עד דרגת דוד המלך שאמר על עצמו "חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך - אמר דוד רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות הה"ד ואשיבה רגלי אל עדותיך".

אם כן, עבודת הכיור היא עבודה מקדימה לפני הקדושה - קודם כל צריך האדם לנקות עצמו מכל לכלוך וחטא, מכל עוון ופשע, ורק אז יוכל לעלות לעילא יותר, לעבודת הקדושה, בכלי הקודש. וכך כותב הרב קוק זצ"ל בעניין מהות הכיור:

העבודה צריכה טהרה. עלית הנשמה צריכה קדושת הגוף וטהרתו המוקדמת. הפעולות של האדם, מצד חמרו, הידים, והנטיות החמריות בטבען במהלכן, הרגלים, צריכות הן לפני העבודה להתקדש ע"י הטוהר, המוכן ועומד בסדריו האלהיים, באפן המכשיר את העובדים לעבודתם בקדש, להתעלות על ידה, ולהעלות עמהם את כללותה של האומה כולה, הקשורה עמהם בקשר חיים אחד.

הכיור של 'הטהרה' נמצא בתוך 'הקדושה'

כך היא המידה - "סור מרע ועשה טוב", קודם סור מרע, בחינת טהרה, ואחר כך עשה טוב, בחינת קדושה. אלא שאם כך יש מקום לעיין - מפני מה מוצב הכיור בתוך מקום המקדש? הלא מקום המקדש בכללותו מקושר לעניין הקודש, ולפי זה היה צריך לשים את הכיור בחוץ, לפני הכניסה פנימה, ומדוע הכיור ניצב בתוך חצר אוהל מועד ובתוך מקום המקדש?

התשובה לדבר היא, שגם הטהרה יונקת את כוחה מהקדושה. אמנם באמת אי אפשר לגשת את הקדושה לפני הטהרה, אולם כל הכוח להתמודד עם הטומאה וכוחותיה נובע מהקשר העמוק אל הקדושה. צריך לדעת, לפעמים אדם חלילה נופל בקלקול ומתרחק מהקדושה. או אז הוא נעשה חלש כוח ואיננו יכול להתמודד עם הטומאה. הוא אמנם רוצה לטהר את עצמו וללחום בכוחות השליליים, אלא שהוא איננו מצליח. במצב זה, צריך הוא לעורר עמוק את הכיסופים אל הקדושה,

הוא צריך להזכיר לעמו את הנשמה הקדושה שבקרבו. השייכות שלנו אל הקדושה היא דבר שחוקק בעצמותנו, ואף אם התרחקנו חלילה, בפנימיותנו אנו קשורים מאוד מאוד אל הקדושה. דווקא ההיזרות בקדושה שחוקקה בנו, היא זו שנוסכת בנו את הכוחות לקום ולהיטהר. דווקא החיבור הפנימי אל הקדושה, היא המציעה אותנו גם בצעדים של הטהרה. הכיסופים אל הטוב מסייעים לנו לסור מהרע. כל יהודי צמא להיות קשור לקודש הקודשים, ודווקא בזכות צימאון זה הוא מקבל את הכוחות לעשות עבודה של הכנה, של טהרה, לעשות את עבודת הנפש של הכיור. ממילא יוצא, שעל אף שבחיצוניות אנו צריכים קודם כל להתחיל עם טהרה, ואחר כך קדושה - "ארחץ בניקיון כפי" ואחר כך "אסובבה את מזבחך ה'". אבל בפנימיות העניין הפוך - קודם כל מזכירים לעצמנו בפנימיותנו את השייכות שלנו למרום הקודש, מעוררים את הלב לכיסופים לעילא לעילא, אל הדבקות המוחלטת בא-ל חי, באהבה ובקדושה אדירה, ודווקא מכוח חיבור פנימי זה, מתעוררים בנו הכוחות החזקים ללחום בכל קטנות, בכל טומאה ורפש ולהכין עצמנו גם בחיצוניות להיות מחוברים אל הקדושה מבית ומחוץ, שיהיה גופנו כמו תוכנו - רצוף אהבת ה' ויראתו בכל עוז.

פסח - הקדושות הקדושה לטהרה של העובר

אכן, בראשית דרכו של עם ישראל, קדמה הקדושה לטהרה. בפסח וביציאת מצרים, בו היינו עדיין במ"ט שערי טומאה, בבת אחת הקפיץ הקב"ה את ישראל לעילא לעילא, אל הקדושה העליונה. זהו "פסח", בחינת דילוג, על כל סדרי הטהרה המורגל, להעלות את ישראל ולחברם בחיבור עצום אל הקדושה שבהם, שכן רק מכוחה יוכלו אחר

כך לגשת לעבודה הקשה של ההתמודדות עם הכחות השליליים של הטומאה, ולטהר את הכל. וזה מה שבא אחר כך בספירת העומר, ספירת ימי טהרה, לתקן את כל החיצוניות ולהכשיר אותה להתגלות הקדושה בשלמות, כמו שהיה אחר כך במעמד הר סיני.

זהו אורו של פסח, שחיבר אותנו אל מעיין הקדושה, אל הנשמות הטהורות שבנו השוכנות בקרבנו בכל עת ובכל שעה, "השוכן איתם בתוך טומאותם", ומכוחו אנו יכולים לנצח את כל הכוחות השליליים, להתגבר על כל מחשבות הייאוש חלילה מהתיקון, ולתקן את הכל. לפיכך, בפסח אנו הופכים את הסדר, קודם כל קדושה, ואחר כך טהרה ורחיצה, קודם 'קדש', ואחר כך 'ורחץ'. ראשית כל אנו מחברים את כל מהות חיינו את הקדושה, מרגישים בכל עוז שאנו שייכים אליה בכל עומק עמקי לבנו, ואז אנחנו מבינים היטב שכל הקלקולים שבנו הם חיצוניים לנו, ואנו יודעים היטב מהי פנימיותנו האמיתית. על ידי כך אנו מקבלים עוז ותעצומות קודש, לגשת אל המלאכה החשובה, מלאכת ההתנקות וההיטהרות, להסיר כל חוצץ וכל טומאה, כל מעשה שלילי וכל מחשבה פגומה, ולהכין עצמנו להיות מוכן לקדושת ה' העליונה.

'קדש' ו'רחץ'

זוהי הסגולה העליונה של פסח, שבה מתפרצת בבת אחת הקדושה הפנימית שבקרבנו, היא ה'קדש', העצמות האמיתית של ישראל, ומכוחה אנו ניגשים לעבודת 'ורחץ', הטהרה, היא היא העבודה של היציאה לחירות מכל משעבד חיצוני. החירות, כמו הטהרה, מתמודדות עם ההפך, מרחיקות את השיעבוד ואת הטומאה מהגבולות של

הקדושה, ומגלים את הקדושה העליונה בכל רבדי החיים. וכך כותב הרב קוק בעניין קדושת פסח העליונה:

'הקדש' בא במועדו ומסיר את הצעיף, מגלה פני הלוט. והאורה הקדושה בכל חמדותיה, הנה נראה, מלבבת היא אותנו, מרוה אותנו נחת משד תענוגיה, והננו מתענגים על ד' ועל טובו, ולבבנו מתמלא רום ועדן ברווי תענוגים, "אז תתענג על ד'"... ובאים אנו להשתעשע במצותיו אשר אהבנו אהבת-נפש לעולמים, אשר אהבנו סלה ממקור נשמותינו... "אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבזו לו". ובליל התקדש חג הננו מלאי גאולה, מלאי חרות עליונה, וחרותנו משחררת את רוחנו ורוח כל היקום, **מגלה את האושר הצפון בנו פנימה, כי רוח אל חי העולמים בנו חי, "בקרבך קדוש"**. והחיים כולם באים למעמדם, ורוחנו רואה את יקרת ערכם, את גודל שוויים ואת רוממות תשוקת תקותם, אשר תבא בטח, "בטחו בד' עדי-עד, כי ביה ד' צור עולמים".

(עד כאן הוא התגלות הקדושה, 'קדש', ומכאן באה בכל עוז עניין 'ורחץ', הטהרה והחירות מכל שיעבוד -) ומתוך מקרא-הקדש אשר לחג הקדוש הננו עומדים על המצפה ונחזה את רוח-החרות ההולך ונגאל, העולה במעלותיו מתוך כל עצמת הסבוכים, ומתוך המאפלויות נראה נהורים, ונפשנו תגיל בד' תשיש בישועתו וכל עצמותינו תאמרנה: 'ד' מי כמוך'. וגאולתנו גאולת-עולמים היא, חודרת היא בכל מרומים ובכל מעמקים. רעיוננו העליון, הרחב מכל מרחבי מרומים, אשר בכבלי העבדות, - של הגות רוח בן-אדם תולעה וחכמותיו הזעירות, - הפצים המה בני-אדם, מלכי-ארץ והמון-לאומים, לאסור אותם בהם, מראה הוא בימי חג חרותנו, וביותר בכל גודל בלילה הזה, "בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך", את חרותו המוחלטה.

נצחנו והננו מנצחים את כל, וההוד והנצח עמנו לנצח עוד עדי-עד, שרינו עם אלהים ועם אנשים ויכולנו, והננו עדים חיים וקיימים, שְׁחִיָּה בעולם נשמת-עם כזאת, שאין קצה לתעלומותיה, שטללי כל אורות-עדנים היותר עליונים מרוים הם אותה ולרגעים ישקוה.

נשוב לענייננו. אם כן, זוהי הסיבה הפנימית לכך שהכיר, למרות היותו כלי של טהרה והכנה את הקדושה, הינו ניצב ועומד בתוך הקודש ולא בפתח מבחוץ. שכן גם את הטהרה שבנו אנו מסוגלים לעשות אך ורק מכוח ההשתייכות הפנימית אל הקודש. דווקא בגלל שנשמת אלוקים אדירה בקרבנו, אנו סולדים מכל מעשה רע וכל טומאה שבגוף. המושג טהרה התחדש אצל ישראל, מכוח הקדושה, קדושת הנשמה. כך היא המידה - הגוף מתקדש מעצם היותו לבוש לאור המבהיק של הנשמה, והטהרה מתחדשת מכוח השייכות לקדושה.

לאור דברים אלו בעניין מהות הכיור, נוכל להבין מדוע הכיור דווקא בפרשה זו ולא קודם לכן, בפרשת תרומה. מהות הכיור בא לפתוח את הפתח את התשובה והטהרה. לפיכך הוקדם והובא בסמיכות אל חטא העגל, כדי להכין תרופה למכה. כמו שמצינו שהקב"ה לא ברא את העולם לפני שברא את התשובה, שכן בריאת העולם יוצרת מציאות שעלולה לחטוא, ולפני כן הכין הקב"ה את הקרקע לתיקון השלם. כך גם בפרשתנו, הצמדת פרשת הכיור היא בשורה שלעולם אפשר לתקן כל חטא וכל קלקול, להתרחץ ולהזדכך ולעלות שוב למקום הקדושה העליונה.

עם ישראל קדוש לעולם, גם אחר חטא העגל

אגב הדברים ראוי לציין שבאמת מהותם של ישראל, שהיא לעולם תשאר בקדושתה וטהרתה, ניכרת מאוד לאחר חטא העגל, בתחילת

פרשת ויקהל, שבה מדובר על ההתנדבות למשכן. ראשית, הלא משבר קשה ותהומי עבר עם ישראל בחטא העגל, זעזוע נורא. השחית העם, עשה עגל מסכה, רגע לאחר הרוממות הנפלאה של מתן תורה. אם נעצור את המבט ונתמקד במאורע זה, - בניסיון לאפיין את עם ישראל דרכו - התוצאות לא יהיו מאירות כל כך.

ואולם, מייד לאחר משבר איום זה, מגיעים אנו לפרשה מופלאה, בה הלב הטהור והאוהב של ישראל מאיר ומבצבץ מבין פסוקיה: הנה, הקב"ה מבקש מאיתנו תרומה. והלא הדבר מוזר, וכי הקב"ה מבקש 'תרומה'?! הלא כל מה שיש לנו שלו הוא! ולמה שלא יצווה אותנו להביא לו מעט משל עצמו? אלא שהקב"ה מתאוה ומשתוקק לגילויי האהבה של ישראל כלפיו. **"כמו שאם יש לך חבר אתה חפץ שיהאבך, כך הקדוש ברוך הוא שהוא רעך רוצה שתאהבנו"** (ראשית חכמה שער אהבה פ"ה). משום כך הוא איננו מחייב, אלא מבקש. כי את הלב הוא מבקש, את הרצון והשייכות. בייחוד המקום הקדוש, המקום שמבטא את עוצמת המפגש בין הקב"ה ועם ישראל, מוכרח להיבנות על אדני האהבה והמסירות העמוקה של עם ישראל לקב"ה ושל הקב"ה לעם ישראל.

ומהי תגובתו של עם ישראל לבקשת ד'? - הנה, כל המקשיב מעט למילות הפרשה ייווכח לראות עד כמה גדולה היא אהבת ה' השרויה בליבם של ישראל, אהבת אמת הנמשכת ומתמסרת לרצון האהוב, אהבה הממלאת ברוח התנדבות בית ה'. "ויבואו כל איש אשר נשאו ליבו וכל אשר נדבה רוחו אותו הביאו את תרומת ה'... ויבואו האנשים על הנשים", המון העם, אנשים ונשים, "כל נדיב לב הביאו... וכל אשר נמצא איתו תכלת... הביאו... ויאמרו אל משה לאמר מרבים העם להבא מידי העבודה... ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואישה אל יעשו עוד מלאכה...".

נדיבות-הלב המופלאה, שניבטת מתוך הפרשה, נובעת מעומק אהבת ה' שמונחת בליבם של ישראל. על כך יכולים ללמוד מדברי הרמח"ל במסילת ישרים: "אמנם מי שאוהב את הבורא יתברך שמו אהבה אמיתית... יקרה לו כמו שיקרה אל בן אוהב אביו, שאילו יגלה אביו את דעתו גלוי מעט שהוא חפץ בדבר מן הדברים, כבר ירבה הבן בדבר ההוא ובמעשה ההוא כל מה שיוכל, ואף על פי שלא אמרו אביו אלא פעם אחת ובחצי דבור... והנה דבר זה אנחנו רואים אותו בעינינו, שיוולד בכל עת ובכל שעה בין כל אוהב ורע, בין איש לאשתו, בין אב ובנו. כללו של דבר, בין כל מי שהאהבה ביניהם עזה באמת... והנה, כמקרה הזה יקרה למי שאוהב את בוראו גם כן אהבה נאמנת, כי גם הוא מסוג האוהבים..." (פרק יח).

נכון, לא תמיד אנו מצליחים להיות עמוקים, לא תמיד אנו מצליחים להאזין לרחשי הלב המרגיש והטהור שבקרבנו ולהיות נאמנים לו. בחיים עליות וירידות, רגעים של קטנות-דעת ורגעים של רוממות ואצילות נפש. פעמים אנו מצליחים להיות שייכים אל הזוך והטוב שבקרבנו, לחיות ולהקדין חוצה מהאור שבתוכנו, ופעמים שצדדים חיצוניים אופפים אותנו, גועשים בנו ומשפיעים על התנהגותנו.

טלטולי החיים עלולים להיות רבים, ועלינו ללמוד להביט נכון על עצמנו, לדעת מהם הכוחות האמיתיים, שנובעים מבפנים, המשקפים באמת את מי שאנו, ומהם הכוחות השוליים, הרגועים, שאוחזים בנו ומושכים אותנו אחריהם, בשעה שאיננו קשובים למה שאנו באמת.

בלעם הרשע, בעל העין הרעה, הוא שניסה בכל מאודו למקד את המבט על חטא העגל, על השבר, "וישת אל המדבר פניו" (במדבר כד א), "הזכיר להם קטיגור העגל אולי ימצא מקום לקללתם" (רבנו בחיי שם). אך אנו, תלמידי אברהם אבינו, צריכים לסגל את העין הטובה,

את ההכרה העמוקה בטוב הפנימי, שמכריע בכוחו את כל צדדים החיצוניים והטפלים.

פרשה זו היא שיעור חשוב בהכרת טיבם של ישראל, אז, עכשיו ולדורות. וכבר שלמה המלך האיר לנו את המבט הנכון על ישראל, אשר גם בזמנים קשים אמנם "אני ישנה" אך "ליבי ער". הלב של ישראל ער ושואף, צמא ומבקש, בכל דור ובכל מצב. פעמים שהוא נגלה ופעמים נכסה. אך תמיד לב אחד הוא, ורצון אחד לו, קבוע ויציב. בדבר זה הננו בטוחים, כי ליבנו אינו לב אנוש, לב שעלול לתהפוכות. ליבנו הוא לב אלוקי, לב קדוש, לב של אור. כך מלמדים אותנו חכמים במדרש: "הקב"ה נקרא ליבם של ישראל" (ילקוט שמעוני ירמיה פ"ד). נאמין בו, נעורר אותו, ננשוף בלבת האש, עד שיאיר באורו המתוק, באורו החדש אשר על ציון יאיר.

סנגוריא של רבי יהודה הלוי על ישראל בחטא העגל

אם כן, בפרשתנו אנו עדים לזעזוע הנורא של חטא העגל. פצע עמוק ונורא שנפער בתוכנו והפיל אותנו למטה. בעניין זה חשוב מאוד להסתכל על החטא בצורה נכונה. למקרא הפסוקים נראה חלילה שישראל עבדו עבודה זרה ממש. ואולם לא כן הדבר. ואכן, יש לציין את הדברים חשובים מאוד של מי שאהבת עם ישראל בערה בו בכל עוז, רבי יהודה הלוי, אשר כותב בספר הכוזרי בעניין חטא העגל, ומליץ טוב על ישראל בדבריו. וצריכים אנו ללכת בעקבותיו, וללמד זכות ולהשפיע טובות על ישראל, ולפיכך נראה את דבריו החשובים, בצורתם ותבניתם.

ספר הכוזרי, בנוי מדו-שיח בין גוי, מלך כוזר, ובין החכם היהודי, המכונה 'החבר', העונה לשאלותיו של מלך כוזר. וכך שואל המלך כוזר:

”אמר הכוזרי: השמר לך החבר לבל תפליג בספור שבחיה של אומתך ולבל תסיח דעתך מן הדבר הנודע ברבים דבר המרותם את אלהיהם, על אף המעמדות האלה, שמוע שמעתי כי בעצם הימים ההם עשו להם עגל ויעבדו לו ולא לאלוהי!“. וכך משיב לו החבר: ”אמר החבר: חטא אשר גנוהו הם עצמם מתוך גדולתם ואין גדול כי אם מי שחטאיו ספורים“. ומקשה הכוזרי - ”אמר הכוזרי: אינך אומר כך כי אם דרך הפרזה ומתוך משוא פנים לעמך. וכי יש לך חטא גדול מזה ומה מעשה טוב ישאר להם אחר זה?“. וכך משיב לו החבר:

”אמר החבר: כתר לי זעיר ואוכיח לך גדלת העם הזה ודי לי בעדות שהעידה התורה כי אותם בחר האלוה לו לעם ולאומה מבין כל אומות העולם וכי הענין האלוהי חל בכל המונם עד שנעשו כולם ראויים לשמוע את הדבור האלוהי. ומהם עברה סגולה זו אל נשיהם, כי גם מהן קמו נביאות. ואילו לפניהם לא חל הענין האלוהי כי אם על יחידים שאליהם עברה סגלה זו מאדם הראשון... בני יעקב היו כולם סגולה, כולם יחד ראויים לענין האלוהי, ולכן היה להם המקום ההוא המיוחד בהתגלות הענין האלוהי לנחלה. מאותה שעה התחיל הענין האלוהי שעד הנה לא כל כי אם על יחידים, שוכן בקרב קבוע, והאלוה השגיח על בני יעקב גם בהיותם במצרים, להפרותם ולהרבותם ולגדל את בניהם, כאשר יגדל איש את האילן ששרשו טוב עד הוציאו פרי בשל, בדומה לפרי הראשון שממנו נטע האילן. רצוני לומר דאג לגדלם עד אשר ידמו לאבותם אברהם יצחק ויעקב וליוסף ואחיו, והפרי הבשל בא במשה אהרן ומרים ובאנשים כבצאלל וכאהליאב וכראשי המטות כשבעים הזקנים שנמצאו ראויים לנבואה מתמדת וכהושע כלב וחור ורבים זולתם בעת ההיא נמצאו בני ישראל ראויים להראות האור האלוהי בתוכם ולהתגלות השגחת האלוה עליהם...

והנה בני ישראל אף הם הבטח להם כי ירד אליהם מעם האלוה דבר מה אשר יראוהו ויכוונו אליו... ומשמעו בני העם את הדבור האלוהי בעשרת הדברות ומשה עלה אל ההר מתוך צפיה ללוחות הכתובים אשר יוריד אל העם ולאורו יעשה כתבניתו לעם, והיה להם דבר נראה לעין, אליו יכוונו, ובארון הברית האלוהית, הבריאה החדשה אשר יבא האלוה, רצוני לומר - שני הלוחות, ונוסף על אלה הענן אשר יכסה את הארון, והאור האלוהי והמופתים שיראו, בעבורו נשאר עומדים ומצפים לרדת משה. בעודם באותה רוממות שבה היו ביום מעמד הר סיני לא שינו פארם ועדים ובגדיהם אשר לבשו ונשאר עומדים במצבם זה ממתנינים לבוא משה מרגע לרגע. אולם משה נשאר בהר ארבעים יום אם כי לא לקח אתו צידה לדרך ולא נפרד מהם ויהי כהולך על מנת לשוב בו ביום, אז גברה האכזבה אצל אחדים מבני ההמון הרב ההוא. אותה שעה התחיל העם להחלק לכתות כי רבו ביניהם הדעות והסברות. ולבסוף הרגישו אחדים מהם צורך לבקש להם נֶעֱבַד שיוכלו לפנות אליו ככל האמות, אך גם לא כחשו באלוהותו של מוציאם מארץ מצרים, הם בקשו רק כי יהיה איתם תמיד נעבד מוחש אליו יוכלו לרמוז מידי סִפְרָם את נפלאות אלהיהם, כאשר עשו זאת לימים אותם המאמינים אשר בראותם את הארון אשר עשה משה ע"ה קראו 'הנה האלוה', וכמו שאנו עושים כיום ברמזנו לשמים ולכל דבר שנתאמת אצלנו כי תנועתו אינה כי אם ברצון האלוה בלבד, לא במקרה ולא ברצון אדם ולא בכח מכוחות הטבע.

חטאת העם היתה אפוא רק בזה שעשו להם תמונה דבר שנאסר עליהם ובזה שייחסו כח אלוהי לְדָבָר אשר עשו בידיהם ומרצונם, בלי אשר באה על כך מצוות האלוה... נוסף על כך לא היו עובדי הנעבד ההוא כי אם שלשת אלפים איש מתוך ציבור של שש מאות אלף איש. אשר (כלומר, ובנוגע) להתנצלות יחידי הסגולה שסיעו בעשיית הנעבד, (כלומר, להסביר את חפותו ונקיון כפיו של אהרן, במה שסייע בעשיית העגל) - אולי היתה

כוונתם כי יתברר מי הוא החוטא ומי הוא המאמין למען יהרג החוטא אשר יעבוד לעגל. ואם נחשב דבר זה להם לעון אין זה כי אם בגלל הוציאם מן הכח אל הפעל חטא אשר עד הנה היה רק מחשבה צפונה בלב.

כל חטאת העגל לא היה אפוא יציאה מעבודת אל מוציאם ממצרים כי אם עברה על אחת ממצותיו כי הוא ית' אסר את עבודת התמונות והם עשו להם תמונה. היה עליהם להוסיף להמתין למשה ולא לעשות להם סמל מדעתם ולקבע מקום אליו יכונו, ולא לבנות להם מזבח ולהעלות עליו קרבנות. כל זה בא להם בעצת האצטגונינים ובעלי הטליסמאות שביניהם אשר חשבו את עבודתם הם שהיו עובדים לפי הקשי הדמיון קרובה לעבודת האמת אולם דרכם בזה לא היתה כי אם כדרך הכסיל שהזכרנו למעלה אשר נכנס לאוצר תרופות של רופא והרג בני אדם באותן תרופות אשר קודם לכן היו מתרפאים בהן. **אכן העם לא חשב כלל כי על ידי מעשה זה הוא יוצא מעבודת האלוה ולהפך לדעתם היה מעשה זה משום השתדלות יתר בעבודת האלוה ולכן באו אל אהרון ואהרון ברצותו לגלות את מחשבותיהם הנסתרות סייע במעשה ולא נחשב לו הדבר לעוון כי אם בגלל הוציאו את חטא העם מן הכח אל הפעל...**²²

²² וזה המשך לשינוי שם: "והנה המעשה ההוא מוזר ומגונה בעינינו כי בזמננו בטלה עבודת התמונות אצל רב האמות, אולם הדור ההוא היה מעשה כזה מקובל, כי כל האומות היו עובדות תמונות. ואילו היתה חטאתם בזה שבנו להם מרצונם בית מיחוד לעבודת האלוה וקבעוהו מקום לתפלתם והיו מקריבים בו קרבנות ומרבים לכבדו לא היה דבר זה זר בעינינו שכן אנחנו נוהגים כך היום לבנות לנו בתי תפלה לפי בחירתינו ולגדל כבודם וליחס להם ברכות שנתברכנו בהן ויש שאנו אומרים כי האלוה שוכן בתוכם ומלאכיו חונים סביבם. ולולא היה דבר זה נחוץ לנו לשם שמירה על אחדות קהלנו היה מוזר מאד בעינינו כשם שהיה מגונה בעיני אבותינו בימי המלכים אשר מוחים ביד הקהל שרצה לבנות היכלות מיחדים לעבודת האלוה שהיו נקראים במות וטובי המלכים היו הורסים את ההיכלות ההם למען לא ינתן כבוד כי אם לבית אשר בחר בו האלוה ורק

ועם כל זה בא העונש על האנשים אשר עבדו את העגל ביום ההוא ונהרגו אך מספרם הגיע רק לשלשת אלפים איש מבין שש מאות אלף ולא פסק המזן מלרדת על העם ולא הענן מלסוכך עליהם ועמוד האש מלהנחותם והנבואה התמידה ונתגברה ביניהם ולא נעדרה מהם סגלה אחת מכל הסגלות אשר חוננו בהן חוץ משני הלוחות אשר שבר משה ע"ה אך מיד התפלל להשבתם והושבו להם שני לוחות אבנים כראשונים כי כפר להם החטא ההוא"טו.

בדרך העבודה אשר צווה עליה. ולעמת זה אותן התמונות שהתירן האלוה הכרוכים למשל לא נראו לעם כדבר מוזר".

טו יש מקום להוסיף את דברי הרב קוק בעניין חטא העגל, וזו לשונו על דברי הגמרא בברכות האומרת "מאי ודי זהב, אמרי דבי ר"י, כך אמר משה לפני הקב"ה, בשביל כסף וזהב שהשפעת לישראל עד שאמרו די, הוא גרם שעשו את העגל". וזו לשון הרב קוק: יסוד עבודת ה' הטוהרה היא מטבעת באדם החפץ הפנימי להיות תמיד הולך ומשתלם ולהכיר באמת שתכלית ההצלחה היא רק בהיות האדם תמיד קשור בחפץ של הוספת שלימות. כי הלא תכלית החיים היא קרבת אלוהות והוא ית' אין סוג לשלמותו, ע"כ כל מעלת האדם הוא שבכל עת יוסיף מעלה בקרבתו אל השם ית', וזאת השאיפה שאין לה תכלית ולעולם לא יוכל האדם לומר בזה די. כי כל מעלה שיעלה בהשלימות האמיתי תעוררה לדעת איך לקנות עוד כמה מעלות הסמוכות לה. ומתוך השאיפה של עבודת ד' יכיר שאין תכלית ההצלחה להאדם לומר שהשיג כל השלמות הראויה לו להשיגה כ"א שהוא תמיד שוקק להוסיף שלימות. ע"כ יוסיף באמת העובד האמיתי מעלות יקרות דבר יום ביומו, ובזה האדם מתרומם לתכליתו האמיתי ונשכר בשתים, במה שמוסיף תמיד מעלה ועוד שממילא הוא נשמר מירידה ופחיתותי, שמאחר שבקרבו בוערת תשוקה פנימית להוסיף יתרון ודאי משמרתו תשוקה קרושה זאת מרדת אל שחת הפחיתות באבדת המוסר והמעלות. אמנם בתועבת ע"ז יאבד כל הטוב הזה שהוא מעלת מציאות האדם מאחר שהוא דבק בדבר מוגבל. כי כל נמצא זולת היחיד האמיתי ית' יש לו גבול ולשלימותו תכלית. א"כ תהי' ע"כ המגמה הפנימית לא להיות תמיד משתוקק להוסיף שלימות כ"א לבא עד גבול השלימות. והתכלית תצוייר אצלו לא בבקשת יתרון תמיד כ"א בהסיר מעליו המשא של בקשת מעלות. וממילא כיון שחשק בקשת יתרון בטלה, שוב האדם עלול לרדת לפי טבעו הגופני בעמקי הפחיתות. והנה כדי לעזור להטביע באדם ציור זה השלימות האמיתית, שראוי לו לא לבקש מעמד ששוב אין עליו להשתדל להתרומם, כ"א לבקש דרכים תמיד במה לעלות וכי תעודות

גודל אהבת משה את עם ישראל

מפרשתנו אנו למדים על מעלתו וגודל אהבתו האדירה של משה רבנו, רעיא מהימנא, שהליץ טוב על ישראל, והסכים להימחות מספרו של הקב"ה רק למען ישראל עם קרובו^{ע"ה}. משה רבינו התפלל בכל עוז,

מעלתו אין לה קץ, הטביע הטוב האמיתי ית' בטבע האדם ונתנו במצב כזה שאפי' בדברים הגופניים שבאמת ראוי לתן להוסיף בהם תמיד, כ"א לבא ער גבול ההכרח ולנוח אח"כ כדי להתעסק בשלימות האמיתית. אבל כדי שיהי' טבוע באדם חשק בקשת הוספת מעלה, שם השם ית' בטבע נפש האדם שאל יסתפק בשום קנין ואפי' בקנינים המדומים עינו לא תשבע עושר, וכל מה שיתרבה עשרו יתרבו מחסריו ומזה יהי' נח להשכיל שימצא את כל תעודתו רק בתשוקה של הוספת יתרון ומעלה. אמנם התשוקה להרבות תמיד קנינים המדומים שעל ידה יבא האדם להשכיל ג"כ בהרבות תמיד קנינים האמיתיים, שזה מביא לזכות לעבורת ד' השלימה ולהתרחק מע"ז, יתכן בהיות העם במדינה מיושבת, שכפי ריבוי הקנינים ירבה הישוב והשכלול המדיני שאין לה ג"כ קץ מיוחד ומסומן. אבל בהיות ישראל במדבר וכל צרכיהם בא להם בדרך ניסי, מן ובאר "ושמלתך לא בלתה מעליך וגו'", ודאי אבדו זאת התשוקה ומכש"כ שלא היתה מתגברת בהם השאיפה להוסיף קנינים רבים. והם בהיותם להם כסף וזהב רב יותר מצרכם אמרו די, וזה גרם להחליש בקרבם חשק הקבוע של הוספת יתרון, ונצמח בלבם רצון בקשת תכלית לא בהוספת שלימות כ"א בנתינת קצבה לכל התשוקות והמחסורים, וזהו גם למחסור הרוחני בקשו לתן קצב וזה אינו נמצא כ"א בעזיבת מקור מים חיים. ע"כ גרם להם שיעשו העגל רק אמירת די. אמנם היתה מעלתם ראויה להיות גדולה עד שלא יצטרכו מעורר חיצוני להכיר שהאושר האמיתי הוא רק בקשת השלימות ואל יאמר לעולם שכבר מצאו כולו, ואם הישירו דרכיהם באופן זה הי' להם יתרון גדול במה שלא היו צריכים להטריד כח נפשם המתאוה תמיד לתוספת מעלה על הדברים השפלים, כ"א על השלימות האמיתית, שהוא מרכז מעלת מציאות האדם.

^{ע"ה} ובעניין זה מבאר הרב קוק את הגמרא בברכות האומרת בביאור המילה 'ויחל משה': 'ושמואל אמר עד שמסר עצמו למתה עליהם כו'. זו לשון הרב קוק: משרע"ה הי' תכלית נשגבה לחייו מצד עצמו ושלימותו גם זולת מצבם של ישראל, שע"כ הי' ראוי להעמיד ממנו אומה שלמה כישראל. אבל מפני אהבתו השלמה לישראל הסכים בעצמו שכל שלימותו לא יהי' כ"א להשתמש בהם לטובתן של ישראל ולא מצא לנפשו תכלית לחייו בלא ישראל. וזהו נוסף על מעלתן של ישראל גם אותו חלק השלימות הגדול שהי' לו ע"ה מצד עצמו, שהי' גבוה מערכן של ישראל ונחשב ג"כ מצורף להם. ע"כ אע"פ שהי'

ופעל רבות ונצורות לחשוף את ההנהגה הנעלמת של הקב"ה, הנהגת טובו האין סופי, המוארת בי"ג מידות של רחמים עליונים, שהעלו וחשפו את גודל אהבתו של הקב"ה לישראל. גילוי י"ג מידות של רחמים עליונים אלו, על ידי משה רבנו, פעלו פעולה עליונה של ריבוי חסדים טובים על ישראל, ומכוחם אנו ממשיכים בכל דור ובכל עת את הברית העליונה הזו, ברית נצח בין קוב"ה וכנסת ישראל, ברית של רחמים פשוטים ואור עליון שלעולם לא יוסר מעל ישראל. ואותו אנו מבקשים לעורר בכל יום ויום, בתחינתנו בזמן אמירת י"ג מידות של רחמים.

וכולנו צריכים לקבל על עצמנו מעט ממסירות נפשו של משה רבנו על עם ישראל, לגודל אהבת ישראל שבערה בו, ולהתפלל לגאולת עולמים, לגילוי אוצרו הטוב של הקב"ה, ממרומי שמיא, אורות נעלמים ונשגבים, בהנהגת יחוד פנימית, הנהגת טובו הגדול של הקב"ה, שיאר עלינו בכל עוזו לגאולנו גאולת עולמים במהרה בימינו, אמן ואמן.

ראוי מצד עצמו לחיות עוד, גם לעבור אל הארץ, אבל מתוך ששם עצמו מצורף לישראל, והם לא היו ראויים להנהגה נעלה כהנהגתו של משה כשיכנסו לארץ, ע"כ ה' דבר מוכרח שימות במדבר. וכ"ז בא לו מטהרת רצונו לטובתן של ישראל וע"ז אמר "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת". כי לתורה ג"כ יש מעלה שהיא גבוהה מערכם של ישראל, שאינם יכולין עדיין לקבלה ויקבלוה לעתיד כאשר "לא יהי עוד אור יקרות וקפאון" אלו ס"ת, כדברי חז"ל בפסחים. ומעלת משרע"ה מצד עצמו נערכת לפי ערך חלק הנעלה הזה של התורה, אבל הוא ע"ה החליט שראוי שכל המציאות של השלימות המתגלה בעולם באופן היותר נעלה ישתמש לתשועתן של ישראל. ע"כ אמר "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת", יחס הספר לכתובתו ית' הוא מצד ערכו הנעלה הגבוה מערכם של ישראל. אם רוממות המדרגה יעכב שלא יוכל להיטיב לישראל, התרצה בהשפלת ערכו כדי שיוכל להפיק תשועתן, וגם נפילת-ערך "מיתה" תקרא לפי האמת.